

Nationaal Programma

ROTTERDAM ZUID

Jonge Kind Rotterdam-Zuid

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Hoofdstuk 1 Inleiding	7
<i>Interview 1:</i> Kinderopvang Mundo: spelen en groeien in een veilige omgeving	8
Hoofdstuk 2 Samenvatting	11
<i>Interview 2:</i> Ouders treffen elkaar bij Mamma's Garden, Daddy's Place	12
Hoofdstuk 3 Problematiek en cijfers	14
<i>Interview 3:</i> Peuterconsulenten weten vaak ook moeders te activeren	18
Hoofdstuk 4 Ontwikkeling van kinderen	20
<i>Interview 4:</i> Alle aanbod voor jonge kinderen op een rij, en de gaten vullen	22
Hoofdstuk 5 Expertsessies gratis kinderopvang	25
<i>Interview 5:</i> Ouders leren spelen met hun kind	26
Hoofdstuk 6 Doelstellingen en uitgangspunten	28
<i>Interview 6:</i> Rust thuis, ruimte op school: de rol van schoolmaatschappelijk werk	30
Hoofdstuk 7 Uitwerking actielijnen	32
Hoofdstuk 8 Monitoring	41
Bijlage Overzicht samenwerkingspartners	42

Colofon

Jonge Kind Rotterdam-Zuid is een uitwerking van het NPRZ Uitvoeringsplan 2023-2027.

© Juni 2025

Interviews: Marijke Nijboer
Fotografie: Groot Rotterdam, Rhalda Jansen Fotografie/Digitale Video, Kinderopvang Mundo
Coördinatie: Richard Anderiesse, Edwin Cornelisse, Nadja Paais
Grafisch ontwerp: Trichis

Contact

jongekindrotterdamzuidmo@rotterdam.nl

Het programmaplan Jonge Kind Rotterdam-Zuid is ook digitaal beschikbaar.
Scan de QR-code.

 @NPRZ010
 nprz010
 Nationaal Programma Rotterdam Zuid
 Nationaal Programma Rotterdam Zuid

Voorwoord

Het moet niet uitmaken waar je wiegje staat. Elk kind heeft in zijn eerste levensjaren recht op dezelfde kansen. Kansen om te groeien, zowel letterlijk als figuurlijk. Helaas is de dagelijkse praktijk weerbarstiger. Dan blijkt dat de plek van je wiegje soms wel degelijk bepalend is voor je eerste levensjaren. En vaak ook voor de rest van je leven.

De samenwerkende partijen in het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) willen dit niet voor lief nemen. Jonge kinderen op Zuid verdienen een goede start en gelijke kansen in hun eerste levensjaren. Zodat ze goed voorbereid beginnen op de basisschool en daarmee dezelfde startpositie hebben als kinderen elders.

Hun ouders, familie en anderen die de kinderen in hun jonge jaren begeleiden, kunnen daarbij een steuntje in de rug gebruiken. De ondersteuning van ouders is daarbij belangrijk. Bijvoorbeeld bij de opvoeding, bij het volgen van een opleiding, het zoeken naar werk én met gratis kinderopvang voor iedereen. Dit helpt om het voor kinderen thuis een fijne omgeving te maken; hoe meer rust en stabiliteit in het gezin, hoe beter voor de kinderen.

In Rotterdam-Zuid gebeurt al veel op het gebied van deze ondersteuning voor jonge kinderen en hun ouders. Dat blijkt ook uit de interviews met verschillende Rotterdamse samenwerkingspartners die in dit programmaplan zijn opgenomen. Maar er is nog veel ruimte voor verbetering. Er kan meer. Er moet meer.

Daarom ligt er nu een aanvalsplan op tafel om deze kansenongelijkheid te lijf te gaan: Jonge Kind Rotterdam-Zuid. Zodat meer kinderen op Zuid een goede start maken op de basisschool. Hoe we dat gaan doen? Met onder andere hulp bij taalontwikkeling, motoriek, zindelijkheid en sociaal-emotionele ontwikkeling.

Dit programmaplan is samen met diverse partners, zoals ouders, kinderopvangorganisaties en basisscholen tot stand gekomen. Tijdens een bijeenkomst met deze partijen op 22 januari 2025, is het programma verder aangescherpt. Tijdens deze bijeenkomst bleek ook dat iedereen hier de schouders onder wil zetten.

Nu is het tijd om de acties die in het programma staan, uit te voeren. Nu gaan we meer investeren in de eerste 1.000 dagen van kinderen op Zuid. Als het enthousiasme en de energie van de bijeenkomst in januari een graadmeter is, gaan we een vliegende start maken.

1. Inleiding

In het Uitvoeringsplan 2023-2027 van NPRZ is afgesproken om een programmatische aanpak voor jonge kinderen (-9 maanden tot 4 jaar) uit te werken. Zodat kinderen taalvaardig, zindelijk, motorisch goed ontwikkeld en mentaal gezond op de basisschool beginnen en opgroeien in een thuissituatie waar de basis op orde is. Investeren in jonge kinderen verkleint het risico op onderwijsachterstanden en geeft kinderen een stevige basis voor hun verdere leven. Het blijkt, onder meer uit signalen van basisscholen en CJG, dat veel kinderen in Rotterdam-Zuid een ontwikkelachterstand hebben en in groep 1 veel moeite hebben een goede start te maken. De verwachting is dat met een programmatische aanpak meer kinderen deze goede start wel maken en dat hun ouders, en andere partijen, hen daarbij beter kunnen ondersteunen.

De aanpak is gericht op het (spelenderwijs) versterken van:

- › Motorische ontwikkeling
- › Sociaal-emotionele ontwikkeling, inclusief hechting
- › Taalvaardigheid
- › Zindelijkheid

Voor (aanstaande) ouders is de aanpak gericht op:

- › Ondersteuning bij zwangerschap en de eerste jaren na de geboorte.
- › Ondersteuning bij opleiding, zorg en toeleiding naar werk.

De aanpak kent drie actielijnen:

- › Gratis kinderopvang. Dat komt ten goede aan kinderen en geeft ouders meer ruimte voor opleiding, zorg en werk. Twee sporen: Lobby naar het Rijk om dit tot een algemene voorziening te maken en starten met gratis kinderopvang in een aantal wijken.
- › Eerder en beter bereiken van kinderen en ouders met kinderopvang en voorschoolse educatie en ander ondersteunend aanbod.
- › Aanpak Stevige Start. Inzet op gezonde en kansrijke ontwikkeling van kinderen, door (aanstaande) ouders te ondersteunen bij de zwangerschap en het ouderschap.

De aanpak richt zich op een beter, meer passend en toegankelijker aanbod van -9 maanden tot 4 jaar waarbij ook de vaardigheden en positie van ouders versterkt worden. Een doorgaande lijn moet ouders, kinderen en professionals helpen om vanaf de zwangerschap tot aan de start van de basisschool de juiste steun en hulp te krijgen. Dit gebeurt vanuit een gezamenlijk verhaal van Zuid waar iedereen de ambitie voelt en naleeft dat kinderen kansrijk opgroeien en dat ouders hun positie verstevigen.

KINDEROPVANG MUNDO:
SPELEN EN GROEIEN IN EEN VEILIGE OMGEVING

‘Vroeg signaleren scheelt jaren in de ontwikkeling van een kind’

Hij is jarig. De peuter bakt taartjes van zand en deelt ze rond in de tuin. De andere kinderen gaan graag mee in het spel. Verderop zitten twee meisjes in een grote rioolbuis, verwickeld in hun eigen spel. In de tuin van Kinderopvang Mundo in Rotterdam IJsselmonde staan geen wip, glijbaan of klimrek. Er is zand, er is water, er is een heuvel om op te klimmen en groen om aan te voelen en je achter te verschuilen.

“In onze natuurspeeltuin mag je vies worden. En er is ruimte voor fantasiespel”, zegt Ineke van der Elburg, specialist pedagogiek en pedagogisch coach. Daarbij helpen de potten en pannen van de kringloop. Regiomanager Daniella de Vreede wijst naar kinderen die pannetjes met zand vullen en erop slaan met pollepels: “Ze hebben verder niets nodig. Wij stimuleren het spel dat zo ontstaat. En ze kunnen hier klauteren en ontdekken. Het is belangrijk om kinderen op die manier uit te dagen.”

Extra bagage voor alle kinderen

Mundo is een reguliere kinderopvang, maar er komen ook een paar kinderen met een indicatie voor voor-schoolse educatie. Die krijgen ze van het consultatiebureau wanneer de arts een risico op (taal)achterstand inschat. Soms komt er ook een kind binnen met een sociaal-medische indicatie. Dat betekent dat de ouders extra zorg krijgen en even een adempauze nodig hebben. Daniella: “We geven alle kinderen extra bagage mee. We willen vooral dat ze goed toegerust worden voor de basisschool.” Het is echter steeds lastiger om kinderen op tijd schoolrijp te krijgen, zegt zij. “De taal blijft achter, kinderen zijn minder zelfstandig en later zindelijk. Er zijn basisscholen waar kinderen niet welkom zijn wanneer ze nog een luier dragen.”

Pedagogisch medewerker Anja Nazaryan: “Vroeger waren kinderen met 1,5 jaar al zindelijk. Nu hebben ouders het te druk om echt te werken aan zindelijkheid.” Met een speciaal programma helpt Mundo ouders om kinderen uit de luiers te krijgen. Verder zitten kinderen, ook kleintjes, thuis veel aan beeldschermen. Ze spelen minder buiten en daardoor blijft hun motorische ontwikkeling achter. Ook de sociale vorming is een aandachtspunt. De Vreede: “We hebben nu kinderen op de opvang die zijn geboren tijdens corona. Die zijn heel afgebakend opgegroeid, dat merk je. De eerste duizend dagen zijn heel belangrijk voor een baby. Als iedereen dan op afstand blijft, is er minder sociale groei.”

Veel contact met ouders

Mundo gebruikt de methode Startblokken om kinderen extra te stimuleren. Elke zes weken is er een nieuw thema waar omheen wordt gespeeld en geleerd. “Dat biedt structuur en veiligheid”, zegt Anja, “en we betrekken de ouders ook bij de thema’s.” Bij het thema ‘boodschappen’ brachten de ouders bijvoorbeeld lege verpakkingen mee voor het winkeltje spelen. Aan het eind van de pannenkoekendag bleven ouders mee-eten, en dat was meteen een mooi gespreksmoment.

Als een kind ‘s morgens binnenkomt, informeert de pedagogisch medewerker hoe het de afgelopen nacht en ochtend thuis is gegaan. En aan het eind van elke dag is er een overdracht. Tussendoor gaat er af en toe een berichtje naar de ouders zodat die weten waar het kind mee bezig is.

Anja: “Bij elke verjaardag spreken we de ouders over de ontwikkeling van hun kind. Is er wat bijzonders aan de hand, dan doen we dat ook tussendoor.” Mundo gebruikt het kindvolgsysteem Kijk! om de ontwikkeling van kinderen bij te houden. Dat leidt soms tot het advies aan ouders om hun kleintje logopedie of fysiotherapie te laten geven. “Dat zijn weleens lastige gesprekken, want ouders ervaren hun kind thuis soms anders dan wij”, zegt Ineke. “Maar meestal worden we het wel eens.”

‘Kinderen zien groeien, het mooiste wat er is’

De basis, zegt Anja, is aandacht. “Zodra een kind hier binnenstapt, is het veilig. Met liefde overwin je alles.” Neem dat jongetje van net één jaar, dat alleen maar huilde bij zijn gastouder. Bij Mundo had hij maanden nodig om te wennen. “Maar nu is hij vrij in zijn spel en in de tuin loopt hij alles wat hij ziet te benoemen.” Anja voerde veel gesprekken met de moeder, die moeite had om hem los te laten. “Hij sliep bij haar en ze gaf heel lang borstvoeding. Ze bleef bij het wegbrengen ook lang bij hem. Mijn advies was: neem afscheid en ga weg. In het begin belden we haar om te vertellen hoe het ging. Dat is nu niet meer nodig.” Anja: “Kinderen zien groeien, dat is het mooiste wat er is.”

Er is een goede samenwerking met organisaties zoals het consultatiebureau. En wanneer de vierjarigen vertrekken naar de basisschool, worden ze zorgvuldig overgedragen, zodat die overstap zo soepel mogelijk kan verlopen. De kracht van kinderopvang, zegt Daniella, is dat je kinderen vanaf het begin stimuleert in hun ontwikkeling en ook heel vroeg eventuele haperingen kunt signaleren en aanpakken. “Dat vroeger signaleren scheelt jaren in de ontwikkeling van een kind.” Dat is nog niet tot iedereen doorgedrongen. “Ik zit regelmatig bij gemeentelijke overleggen met het onderwijs. Dan merk ik dat het belang van kinderopvang wordt onderschat.” Ook onder ouders valt nog een wereld te winnen. “Ouders moeten weten dat wij bestaan en dat ze een indicatie kunnen krijgen. Door de toeslagenaffaire denken veel mensen ook: straks moet ik alles terugbetalen. Ons bereik moet echt nog groter worden.”

‘Zodra een kind hier binnenstapt, is het veilig. Met liefde overwin je alles.’

2. Samenvatting

Kinderen in Rotterdam-Zuid een betere start geven in groep 1 van de basisschool, dat is het doel van de programmatische aanpak -9 maanden tot 4 jaar NPRZ. Door het verbeteren van hun motoriek, taalvaardigheid, sociaal-emotionele ontwikkeling, hechting en zindelijkheid. Hierbij ook ouders ondersteunen bij zorg, opleiding en werk. Zodat de thuissituatie van kinderen verbeterd en ouders beter in staat zijn hun kinderen op te voeden en te ondersteunen.

Het bereiken van deze doelstelling betekent onder meer dat er meer kinderen en ouders moeten meedoen met kinderopvang en voorschoolse educatie en allerlei ander aanbod op het gebied van bewegen, muziek, zindelijkheid, taal en opvoedingsondersteuning. Dat aanbod wordt uitgebreid en beter onder de aandacht gebracht. Door het aanbieden van gratis kinderopvang in een aantal wijken moet de deelname hieraan toenemen. Ook vragen we de rijksoverheid om gratis kinderopvang tot een voorziening voor iedereen te maken.

Per wijk komen er wijkplannen waarin staat wat het aanbod is, of er ander of meer aanbod nodig is en wat de behoefte van ouders van jonge kinderen is aan ondersteuning bij bijvoorbeeld de opvoeding of verbeteren van vaardigheden. De plannen worden gemaakt door jonge kind coördinatoren.

Verder komt er een 'klaar voor groep 1 leidraad' waarin staat wat jonge kinderen moeten kunnen voordat ze starten in groep 1. Bedoeld voor onder meer ouders, zodat ze weten wat voor hun kinderen belangrijk is voor de start op de basisschool.

De eerste 1.000 dagen zijn bepalend voor een stevige start van een nieuw kinderleven. Het is dus van belang om al tijdens de zwangerschap te starten met meer (potentieel) kwetsbare (a.s.) ouders te bereiken en te ondersteunen zodat de kinderen gezonder, kansrijker en veiliger opgroeien. Hiervoor bestaat al langer het programma Stevige Start. Extra inzet richt zich onder meer op het aanstellen van jonge kind coördinatoren in de wijken die zich richten op (aanstaande) ouders en de informele en professionele netwerken, zoals professionals uit de geboortezorg en uitbreiding van de inzet in Feijenoord en IJsselmonde, naast de al bestaande inzet in Charlois.

Om dit allemaal uit te voeren is goede samenwerking tussen iedereen (ouders, wijk- en buurtnetwerken en professionele partijen) die in Rotterdam-Zuid bezig is met jonge kinderen nodig. Daarom komt er een intentieverklaring waarin staat hoe deze samenwerking inhoud krijgt. De effecten van de aanpak meten we op het niveau van de ontwikkeling van kinderen en aan de hand van deelname aan kinderopvang, voorschoolse educatie en ander aanbod.

ouders treffen elkaar bij Mamma's Garden,
Daddy's Place

Groeien in je rol als ouder en een netwerk bouwen

Ouders zitten soms vol met vragen. Het is fijn om die te bespreken met andere ouders. Mama's Garden is een plek waar moeders elkaar ontmoeten, activiteiten ondernemen en van elkaar leren. Van daaruit ontstond Daddy's Place, een trefpunt waar mannen samen activiteiten ondernemen en in gesprek gaan. Want ook vaders zoeken naar hun plek in het ouderschap.

'Vaders zitten soms niet helemaal goed in de vaderrol. Ze vertellen elkaar wat hen dwars zit en leren van elkaar'

Andere ouders ontmoeten, vrienden maken, kennis en ervaring uitwisselen, samen leuke dingen doen: dat trekt vaders en moeders aan. Bij Mama's Garden zijn de kinderen welkom. En ook bij Daddy's Place zijn er regelmatig activiteiten voor vader en kind. Er is geen vast programma; de activiteiten worden in samenspraak met de bezoekers bedacht en georganiseerd. Ook online is er veel uitwisseling.

"We houden het zo vrijblijvend mogelijk", zegt programmaleider Wietske Willemsse. "Iedereen is welkom, we noteren geen namen en mensen mogen tijdens activiteiten in- en uit lopen." Rich Felisia, projectmedewerker van Daddy's Place: "Mannen gaan niet gauw naar een plek waar iemand je vertelt hoe je het moet doen." Hij was zelf 24 toen zijn eerste kind werd geboren en maakt gemakkelijk contact met andere jonge vaders.

De moeders sluiten vriendschappen, ook met vrouwen van een heel andere achtergrond. Ze organiseren een kerstlunch, ruilen kleertjes, nemen elkaar mee naar de bibliotheek. Daddy's Place organiseerde een vader-kind fotoshoot. Er wordt gebokst, en zijn creatieve workshops, er komen gastsprekers. Het gaat vooral om de interactie, zegt Wietske. Rich: "Vaders zitten soms niet helemaal goed in de vaderrol. Ze vertellen elkaar wat hen dwars zit en leren van elkaar."

Openhartige podcast

Bij de Daddy's Place podcast tonen de vaders zich verrassend openhartig over wat hen bezighoudt. "Mijn vader was hard en ik wilde niet op hem lijken", vertelt bijvoorbeeld iemand. "Ik probeer mijn kind de ruimte te geven om emotioneler en zachter te zijn. In het begin lukte dat me niet. Je moet echt scherp zijn om niet je eigen vader te kopiëren." Andere podcasts gaan over mannelijkheid, ruzie, problemen op het werk en het uiten van je emoties. Ouders stellen veel vragen. Indien nodig worden ze doorverwezen naar bijvoorbeeld het Centrum Jeugd en Gezin of het juridisch loket.

Wietske en Rich hebben een stevig netwerk met beroepskrachten, wetenschappers, de gemeente en onderwijsinstellingen van mbo tot en met universiteit. Daar profiteren ouders en stagiaires van mee die op zoek zijn

naar informatie, stage of een baan. Maar ook de professionals worden hier beter van; zij leren van de ervaringen van de ouders. Een voormalige stagiaire van Mama's Garden, tevens jonge moeder, volgde de opleiding tot ervaringsdeskundige en wordt nu regelmatig ingezet, bijvoorbeeld bij bijeenkomsten van de gemeente.

Hoe raak je betrokken bij je kind?

De twee projecten beïnvloeden ook elkaar. Zo bleek dat veel vaders graag betrokken willen zijn bij hun kind, maar soms niet goed weten hoe ze dat vorm kunnen geven. Wietske: "Dat hij bij de verloskundige op z'n telefoon zit, betekent niet per se dat hij geen interesse heeft. Mannen zijn vaak juist heel bereidwillig, maar hebben niet de tools of er wordt niets aan hen gevraagd." Zo'n inzicht, dat opduikt bij Daddy's Place, kan ook leiden tot andere gesprekken bij Mama's Garden. En tot een vraag aan professionals: hoe kunnen jullie een beter contact maken met de vaders?

Beide ontmoetingsplekken vallen onder het Expertisecentrum Maatschappelijke Innovatie van Hogeschool Rotterdam. Studenten van de hogeschool, Zadkine en Albeda College lopen stage of doen projecten bij Mama's Garden en Daddy's Place. "Iedereen leert van elkaar", zegt Wietske, "en dat geldt ook voor de professionals. Ik heb zelf een puber en vraag Rich weleens hoe hij destijds dingen ervoer. Iedereen probeert maar wat, en je mag het ook even niet weten."

Dwarsverbanden

Er zijn veel dwarsverbanden: sommige jonge vaders en moeders geven her en der gastlessen. Mama's Garden werkt samen met de moederklas van Zadkine Startcollege. Rich voelde zich bij de bezoeken aan de verloskundige, en na de vroeggeboorte van zijn kind, als vader aan de zijlijn staan en geeft daarover gastlessen, onder andere aan studenten verloskunde. Studenten geneeskunde doen bij Mama's Garden onderzoek naar niet-medische factoren die invloed hebben op de gezondheid van moeders.

De gemeente ziet beide ontmoetingsplekken als een handige manier om in contact te komen met jonge ouders. Een aantal vaders en moeders stapte in de Ouderadviesraad en denkt nu mee over vragen als: hoe kunnen we ouders beter informeren bij hun keuze voor een basisschool? Dat gebeurt 's avonds en online, zodat de ouders geen oppas nodig hebben. Rich: "Hier zou ik zelf destijds ook wel baat bij hebben gehad. Wat is openbaar, wat is Dalton? Ik hoorde hier pas twee maanden voor mijn zoon's vierde verjaardag over, toen zaten alle scholen al vol."

Wietske: "Het is heel belangrijk dat je als ouder ondersteuning hebt, want in je eentje een kind opvoeden is moeilijk. Daarom is het goed om met elkaar in verbinding te staan."

3. Problematiek en cijfers

Er zijn in Rotterdam-Zuid veel kinderen die beginnen met ontwikkelingsachterstanden op de basisschool. Dat komt onder meer omdat de thuissituatie niet altijd bijdraagt aan een goede start in groep 1. Om hun situatie structureel te verbeteren, is een integrale aanpak nodig waarbij (aanstaande) ouders ondersteund worden en een kansrijke ontwikkeling van zowel ouders als jonge kinderen centraal staat.

Naar schatting staat bij meer dan de helft van de kinderen op Zuid de ouder-kind gehechtheidsrelatie onder druk door bijvoorbeeld stress bij de ouders. Hechting is de unieke band tussen een kind en de vaste opvoeder(s), meestal de moeder en/of de vader. Deze band ontstaat in de loop van het eerste levensjaar en is voor het kind een belangrijke voorwaarde om zich goed te kunnen ontwikkelen. Veilig gehechte kinderen ontwikkelen adequatere sociale vaardigheden en kunnen zich ook beter aanpassen aan verschillende situaties, zoals school.

Kinderen waarvan de ouders werk hebben en/of een opleiding volgen of een andere zinvolle dagbesteding hebben, hebben meer kans op een betere ontwikkeling omdat bij ouders de stress afneemt en er meer aandacht is voor de opvoeding van hun kinderen. Ook ondersteuning van ouders bij opvoeden, regelen van praktische zaken en leren van andere ouders en professionals draagt bij aan meer kansen voor gezinnen in Rotterdam-Zuid.

Kinderen die met een achterstand starten op de basisschool, lopen deze moeilijk in. In Rotterdam-Zuid gaan veel 2- en 3-jarige kinderen met ontwikkelingsachterstanden niet naar de peutersgroep. Het gaat hierbij om bijna 800 'doelgroep-peuters' van 2 en 3 jaar. Van de gehele groep 2-3-jarigen neemt ongeveer 40% niet deel aan VE. Daarnaast zijn er ook andere oorzaken voor de achterstand van deze kinderen, zoals een thuisomgeving waar de taalontwikkeling niet wordt gestimuleerd, te weinig beweging en de hierboven beschreven verstoring van de hechting tussen ouder en kind.

Ouders hebben verschillende redenen om hun kind niet aan te melden bij de peutersgroep. De peuterconsulenten van het CJG merken dat er voor ouders veel drempels zijn om hun kind aan te melden. Deze gaan over financiën, de aanmeldprocedure en taalbarrière. Daarnaast zien we dat ouders wantrouwend zijn ten opzichte van de overheid (o.a. door de toeslagenaffaire) of dat ze het aanbod en de regelingen die er zijn niet kennen. Tot slot speelt ook de opvatting dat je geen goede moeder bent als je je kind naar de kinderopvang laat gaan.

Aanbod gericht op bijvoorbeeld bewegen, spelen, opvoedingsondersteuning, taalontwikkeling en zindelijk worden bereikt nog te weinig ouders en hun kinderen. De insteek is om (aanstaande) ouders en hun kinderen zo vroeg mogelijk – al bij de zwangerschap – de juiste hulp en ondersteuning te bieden én zo lang als het nodig is. Dit betekent dat het aanbod laagdrempeliger, passender, bekender en waar mogelijk zonder extra kosten voor ouders moet zijn. Het is belangrijk dat we hierbij goed onderzoeken welke ondersteuning ouders denken nodig te hebben, zodat het aanbod voorziet in de behoefte van ouders. Tot slot moet de inzet zo veel mogelijk gericht zijn op aanbod dat goed onderbouwd is of waarvan de effectiviteit is aangetoond.

Het NPRZ-gebied kent in totaal 15 wijken (4 in Charlois, 6 in Feijenoord en 5 in IJsselmonde).

Bevolking 0 t/m 3 jaar per 1 januari 2022				
	Charlois	Feijenoord	IJsselmonde	Totaal
0 jaar	916	991	796	2702
1 jaar	875	932	732	2539
2 jaar	874	872	722	2468
3 jaar	781	958	741	2480
Totaal	3.446	3.753	2.991	10.190

Bron: Basisregistratie Personen (BRP), bewerking door OBI

→ Enquête schoolleiders

Uit een enquête in 2023 onder 200 schoolleiders in het basisonderwijs van de Academie en Vakvereniging voor Schoolleiders (AVS) blijkt dat gratis voorschoolse educatie voor kinderen met een taalachterstand een goed idee is. Gemeente Den Haag is hier onlangs mee begonnen. Maar sinds de Toeslagenaffaire zijn veel ouders die recht hebben op een vergoeding hiervoor, terughoudend geworden om deze aan te vragen. Hierdoor houden sommige ouders hun kinderen thuis, waardoor zij de voorschoolse educatie missen en met achterstanden het basisonderwijs instromen. Dit heeft een duidelijke impact volgens de schoolleiders. 80% van de schooldirecteuren geeft aan dat hun leerkrachten in de kleuterklassen hierdoor extra uitdagingen ondervinden. Deze kinderen komen namelijk niet alleen de klas binnen met taalachterstanden, maar hebben ook meer moeite om mee te komen met de rest van de groep en zich te handhaven in schoolse situaties. De redenen daarvoor lopen uiteen, zoals problemen op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling en zelfstandigheid. Veel kinderen leren daardoor bepaalde vaardigheden niet of minder goed, zoals zindelijk worden, spelen en omgaan met routines, waardoor ze in vergelijking met andere leerlingen nog niet 'klaar' zijn om te gaan leren. Daarnaast heeft vroeg- en voorschoolse educatie een belangrijke rol op het gebied van vroegsignalering, waardoor ontwikkelingsproblemen snel en doelgericht kunnen worden aangepakt. Dit ontbreekt nu, daardoor wordt het basisonderwijs geconfronteerd met complexe ontwikkelingsvraagstukken.

Een doelgroepeuter is een peuter die van het CJG de indicatie 'extra spelen en leren' heeft gekregen. Met deze indicatie mag de peuter 16 uur gebruik maken van de peutergroep. De indicatie wordt afgegeven tijdens het 14 maanden-consult op basis van de volgende criteria:

- › Opleidingsniveau van de ouder die met de dagelijkse zorg is belast: mbo-1 niveau of lager is, of;
- › Indien de thuistaal niet-Nederlands is en de ouder die met de dagelijkse zorg is belast een opleidingsniveau heeft van maximaal mbo-4 niveau, of;
- › Wanneer uit de onderbouwde observatiegegevens van het CJG blijkt dat het kind baat heeft bij de doelgroepindicatie vanwege een ontwikkelingsachterstand.

Totaal aantal kinderen van 2 en 3 jaar met indicatie extra spelen en leren en deelname VE per gebied (per 1 oktober 2021).

Charlois: 2.522 kinderen (1.627 van 2 en 3 jaar), aantal kinderen met indicatie extra spelen en leren: 838.284 daarvan komen niet op VE terecht. Van de peuters zonder indicatie komen 437 niet op VE.

Feijenoord: 2.927 kinderen (1.961 van 2 en 3 jaar), aantal kinderen met indicatie extra spelen en leren: 867.265 daarvan komen niet op VE terecht. Van de peuters zonder indicatie komen 504 niet op VE terecht.

IJsselmonde: 2.216 kinderen (1.458 van 2 en 3 jaar), aantal kinderen met indicatie extra spelen en leren: 683.238 daarvan komen niet op een VE terecht. Van de peuters zonder indicatie komen 338 niet op VE terecht.

Een risicofactor voor het niet aanmelden van een kind door ouders bij de VE is een laag inkomen. Hieronder een overzicht van de inkomensverdeling.

Huishoudens met kinderen in de leeftijd van 0 tot 4 jaar in de NPRZ-gebieden en in heel Rotterdam, ingedeeld in drie inkomenscategorieën, peildatum 1 januari 2021. De indeling laag, midden, hoog is gebaseerd op de landelijke verdeling van alle huishoudens: 40/40/20.

Huishoudens met kinderen 0 tot 4 jaar naar inkomen in NPRZ-gebieden en in Rotterdam (aantallen)

	Laag	Midden	Hoog	Totaal
Feijenoord	440	430	200	1.070
Charlois	340	390	100	830
IJsselmonde	440	420	100	960
Totaal NPRZ	1.210	1.240	400	2.850
Totaal Rotterdam	2.570	3.260	2.080	7.910
Aandeel Zuid	47,1%	38%	19,2%	36%

Bron: CBS/bewerking OBI

Huishoudens met kinderen 0 tot 4 jaar naar inkomen in NPRZ-gebieden en in Rotterdam (percentages)

	Laag	Midden	Hoog	Totaal
Feijenoord	40,7%	40,2%	19,1%	100,0%
Charlois	40,7%	47,4%	11,9%	100,0%
IJsselmonde	45,7%	44,2%	10,1%	100,0%
Totaal NPRZ	42,4%	43,6%	14,0%	100,0%
Totaal Rotterdam	32,5%	41,2%	26,3%	100,0%
Aandeel Zuid	47,1%	38%	19,2%	36%

Bron: CBS/bewerking OBI

PEUTERCONSULENTEN WETEN VAAK
OOK MOEDERS TE ACTIVEREN

Naar de peuterspeelzaal voor een goede start

Al jaren leiden peuterconsulenten als Carmelita Roepan en Jomardy Rosales ouders en kinderen naar de peuterspeelzaal. Steeds vertellen zij een nieuwe generatie jonge ouders hoe goed de kleintjes daar worden gestimuleerd in hun ontwikkeling. "Veel peutergroepen werken met het programma Voorschoolse Educatie (VE), dat draagt bij aan een goede start voor de peuters," zeggen zij. Ze informeren ouders over alle vormen van peuter- en kinderopvang, samenspeelgroepen, taal- of oudercursussen en andere activiteiten in de wijk.

'We zien de interactie tussen ouder en kind. En zeggen: Zullen we samen even opruimen?'

Als een kindje 14 maanden wordt, nodigt het CJG ouders en kind uit voor een bezoek. Zij gaan daar langs bij het consultatiebureau, en spreken wanneer nodig ook een peuterconsulent. Die checkt of het kind al is opgegeven voor de peuterspeelzaal. Carmelita: "Zo niet, dan adviseren we de ouders waar ze hun kind kunnen inschrijven. We zoeken voor hen een plek dicht bij huis. En als ze laat zijn met inschrijven, proberen we hun kind er toch tussen te krijgen."

Dat eerste gesprek leidt soms al tot kleine opvoedtips. "We zien het kind spelen en zien de interactie tussen ouder en kind. En zeggen bijvoorbeeld tegen het kind: 'Zullen we samen even opruimen?'"

Na korte tijd belt de peuterconsulent de ouders: heeft het kind al een plek gekregen, gaat het ook echt naar de peuterspeelzaal? Jomardy: "Als ouders aarzelen, bieden wij aan om mee te gaan. Meestal vinden ze dat prettig, ze kennen ons. Wij spreken vaak ook hun thuistaal."

De peuterconsulenten maken deel uit van het CJG-team. Net als Dienneke Barendrecht, CJG-netwerkregisseur voor IJsselmonde en Feijenoord. Zij zag hoe door corona het belang van de pedagogisch sterke peuterspeelzaal extra duidelijk werd. "Ouders waren, heel begrijpelijk, extra beschermend naar hun jonge kinderen. Kinderen kregen minder ruimte om te groeien met vallen en opstaan. Dat effect zie je nog steeds wel. Ze zitten te lang in de buggy, hebben onnodig een speen in de mond en mogen niet verdrietig zijn. Ze worden stilgehouden met snoep of een beeldscherm."

Rijk speelmateriaal

Op de peuterspeelzaal is rijk speelmateriaal, wordt met de kinderen gezongen en gesproken, leren ze met elkaar omgaan en zich houden aan heldere omgangsregels. De drempel wordt zo laag mogelijk gehouden. Binnen het werkgebied van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid is de toegang onder een bepaald inkomensniveau gratis. Ouders met een mbo-opleiding op niveau 1, 2 of 3, of niveau 4 met als thuistaal een andere taal dan Nederlands, krijgen een ve-indicatie. Dan mag hun kind vier dagdelen naar de peuterspeelzaal, waarvan twee dagdelen gratis. Andere kinderen gaan twee dagdelen.

Als netwerkregisseur houdt Dienneke zich bezig met het grotere plaatje. Rond verschillende thema's (het jonge kind, sport, armoede, jongeren) brengt zij partijen bij elkaar in netwerken. Die organiseren elk op hun eigen terrein

activiteiten die een prettig en gezond leefklimaat moeten bevorderen. "Ik zorg dat organisaties elkaar kennen", vertelt ze. "Organiseren de bibliotheek en de welzijnsorganisatie bijvoorbeeld een leesfeest, dan denk ik mee over welke organisaties ze daarbij kunnen uitnodigen."

In het jonge kind-netwerk zitten naast de peuterconsulenten mensen van kinderdagverblijven, peuterspeelzalen, het voorschools maatschappelijk werk, intern begeleiders van basisscholen, welzijn, de verpleegkundige van het CJG en mensen van het samenwerkingsverband Passend Primair Onderwijs. Dienneke: "We bespreken wat we zien, waar we tegenaan lopen, wat er nodig is. We ondersteunen professionals bij hun communicatie met ouders over bijvoorbeeld financiën, schermgebruik of het stimuleren van bewegen." Of taalgebruik. Als voorbeeld noemt ze het stimuleren van voorlezen. "Het voordeel daarvan proberen we heel concreet te maken. We laten een deskundige vertellen wat het leren van nieuwe woorden doet met de verbindingen in het kinderebrein."

Mensen stimuleren elkaar

Dienneke is geboren en getogen in IJsselmonde. Op haar veertiende zette ze al een sociëteit op in de wijk. Ze werkte in een kinderopvang die was gevestigd in een verpleeghuis. "Dementerende ouderen en kinderen, dat vond ik een prachtige combinatie. Mensen kunnen elkaar heel mooi aanvullen en stimuleren. Dat werd mijn drijfveer."

Carmelita en Jomardy gaan graag naar de netwerkbijeenkomsten. Daar ontstaan allerlei nieuwe initiatieven. Carmelita raakte betrokken bij Taal in Actie, waar ouders taallessen kregen en leerden hoe je kunt informeren over basisscholen. "We lieten ouders ter plekke een school opbellen, dat werkte heel goed." Jomardy werd bij een netwerkbijeenkomst geraakt door een spreekbeurt van Vanessa Umboh, de oprichter van Stem zonder Gezicht. Binnen deze stichting zorgen Rotterdammers met en voor elkaar. "Ik ging beseffen: niet iedereen heeft een netwerk. Als ik iemand een stapje verder kan helpen, doe ik dat graag."

Dienneke, Carmelita en Jomardy hebben al veel moeders zien opbloeien. Zoals die ene, onzekere moeder die nu een workshop geeft over koken met een tajine. En die andere moeder, die alleen Engels sprak en weinig zelfvertrouwen had. "We bleven haar vertellen: je kan het. Ze spreekt nu Nederlands en werkt, en kwam hier laatst binnenlopen om te vertellen dat haar kinderen het ook goed doen."

4. Ontwikkeling van kinderen

In Rotterdam-Zuid heeft 48% van de peuters volgens het CJG een risico op een ontwikkelachterstand op het gebied van onder meer motoriek, sociaal-emotionele ontwikkeling en zindelijkheid. Voor heel Rotterdam is dit 34%. Deze kinderen krijgen een indicatie extra spelen en leren van het CJG.

Motoriek

Motoriek gaat over grove motoriek (zoals lopen, rennen, springen) en fijne motoriek (zoals knippen, tekenen, schrijven). Een motorische achterstand betekent dat een kind moeite heeft met het uitvoeren van bewegingen die als normaal worden beschouwd voor zijn of haar leeftijdsgroep. Oorzaak hiervoor kan gebrek aan beweging zijn van een kind vanaf de geboorte. Door te bewegen worden ook verbindingen in de hersenen aangelegd en ervaringen als kennis opgeslagen. Spelen is daarom een voorwaarde voor de ontwikkeling van kinderen en voor een goede start in het onderwijs. Het is de basis voor de cognitieve, maar ook de lichamelijke, sociale en emotionele ontwikkeling.

Om rijp te zijn voor groep 1 is een voorwaarde dat een kind 1 minuut stil kan zitten. Optimaal evenwicht geeft een kind de mogelijkheid om stil te zitten. Om dit evenwicht te krijgen moet een kind een goede motorische ontwikkeling hebben. Dus hoe meer een kind bewogen heeft, hoe beter het kind stil kan zitten. Kinderen die zich breed motorisch ontwikkelen, plukken daar op korte en lange termijn de vruchten van: ze bewegen meer, zijn vaker lid van een sportvereniging, zijn fitter, hebben een gezonder gewicht, voelen zich sociaal en mentaal beter en hebben een positiever zelfbeeld. Er zijn ook aanwijzingen dat een goede motoriek de taalontwikkeling en cognitieve ontwikkeling van kinderen bevordert, het zelfvertrouwen verhoogt en gevoelens van angst vermindert.

Gedragsproblemen

Leerkrachten zien steeds meer gedragsproblemen bij kleuters. Het probleemgedrag ontstaat door complexere thuissituaties en een gebrek aan opvoedvaardigheden van de ouders. Leerkrachten zien dat kinderen naar school komen zonder te hebben geleerd wat regels zijn. Ze accepteren geen gezag van een leerkracht en kunnen soms moeilijker relaties aangaan met andere kinderen. In Den Haag is uit onderzoek gebleken dat het aantal kinderen van 0 tot 4 jaar met gedragsproblemen is toegenomen van 11 naar 37%.

Zindelijkheid

Ook zindelijkheid is een steeds groter probleem. Landelijk zijn gemiddeld 2 kinderen per klas niet zindelijk. Zo'n 30% van de leerkrachten heeft dagelijks last van 'ongelukjes'. Het verschonen van de kinderen kost tijd, die niet besteed kan worden aan onderwijs. Vroeger waren kinderen tussen 2 en 3 jaar zindelijk, nu ligt de gemiddelde leeftijd tussen 3 en 4 jaar. Als een kind naar de basisschool gaat, wordt verwacht dat het op school zindelijk is.

Sociaal-emotionele ontwikkeling

In het eerste levensjaar staat de relatie tussen een kind en de ouder(s)/verzorger(s) centraal. Hoe deze relatie er uit ziet is een belangrijke voorspeller van hoe het kind later met anderen omgaat, en hoe het kind zijn emoties leert reguleren. Na de eerste verjaardag komt er steeds meer ruimte om ook met mensen buiten de directe kring contact te maken.

Belangrijke ontwikkelingsstaken voor 0-2-jarigen zijn het opbouwen van een veilige gehechtheidsrelatie, omgaan met ouders en familie, alleen spelen of met ouders en naast anderen, begrijpen dat je een individu bent. Tussen 2 en 4 jaar zijn de belangrijkste ontwikkelingsstaken dat het kind zelf meer zijn gevoelens en gedrag kan sturen en daarnaast steeds meer in staat is om iets samen met anderen te ondernemen en zich aan te passen aan verschillende situaties.

Taalvaardigheid

Er zijn diverse factoren die de taalontwikkeling van kinderen beïnvloeden. Onder meer of een kind een voldoende groot en rijkgeschakeerd taalaanbod krijgt vanaf de geboorte om zelf goed te leren praten en taal te verwerven. Maar niet alle kinderen blijken een vergelijkbaar taalaanbod te krijgen. Een factor is de sociaaleconomische status (SES) van de ouders. SES zegt iets over inkomen, scholingsgraad en beroep van ouders. Kinderen van ouders met een lage SES hebben vaak moeite met hun taalontwikkeling. In de vve is er veel aandacht voor de taalontwikkeling. Spelenderwijs leren kinderen de Nederlandse taal door te zingen, spelletjes te doen en wordt er op allerlei manieren taal uitgelokt.

Metten van ontwikkeling

Er zijn verschillende instrumenten waarmee de ontwikkeling van een kind tussen 0 en 4 jaar wordt bijgehouden. In het Van Wiechenonderzoek (gebruikt door het CJG) is er een standaard ontwikkeld voor het monitoren van de ontwikkeling van baby's, peuters en kleuters op de ontwikkelingsgebieden fijne motoriek, sociaal gedrag, communicatie en grove motoriek. Daarnaast is Kijkl, een observatie-instrument dat verschillende ontwikkelingsgebieden over een langere tijd observeert en registreert. Dit instrument wordt veel gebruikt op kinderdagverblijven. Wanneer er opvallende resultaten gevonden worden bij kinderen, is het belangrijk dat dit wordt opgemerkt en dat de juiste hulp wordt ingezet. De zorgvraag wordt eerst intern opgepakt door de zorgcoördinator en (voorschools)maatschappelijk werker. Als het door hen niet opgelost kan worden, volgt opschaling naar externe zorg via het wijkteam.

→ Verschillen in vaardigheden van kinderen

Al voordat kinderen naar school gaan, verschillen ze in vaardigheden. Deze verschillen kunnen lang doorwerken en negatieve gevolgen hebben voor hun kansen op de arbeidsmarkt. Het Centraal Planbureau (CPB) keek naar enkele duizenden kinderen van 2 tot 15 jaar oud en naar vier vaardigheden (taal, rekenen, werkhouding en gedrag). Kinderen van ouders met een lager inkomen of opleidingsniveau presteren minder goed op het gebied van taal en rekenen. Deze verschillen zijn vaak al meetbaar op tweejarige leeftijd en verdwijnen niet gedurende hun jeugd en schooltijd. Hetzelfde geldt voor kinderen met een migratieachtergrond ten opzichte van kinderen zonder migratieachtergrond. Bij werkhouding en gedrag zijn de verschillen minder groot.

Betrokkenheid van ouders en de aanwezigheid van educatieve materialen zijn gunstig voor de ontwikkeling van jonge kinderen. Iets wat meer voorkomt bij ouders met een hoger opleidingsniveau en hoger inkomen. In Nederland maken relatief veel ouders gebruik van een klein aantal uren reguliere kinderopvang per week en is het gebruik van kwalitatief hoogwaardige educatieve programma's beperkt.

Kwalitatief goede en gerichte voor- en vroegschoolse educatie kan helpen verschillen tussen kinderen te verkleinen. De onderzoekers van het CPB tonen aan dat de peuterspeelzaal gemiddeld een kwalitatief beter programma aanbood dan het kinderdagverblijf. Met name peuterspeelzalen met een hoge dichtheid aan vve-kinderen boden een hogere kwaliteit. Dit kwaliteitsverschil is in lijn met het vve-beleid, dat juist extra middelen beschikbaar stelt voor achterstandskinderen om hun vaardigheden op peil te helpen brengen. Bovendien blijkt dat de vaardigheden van de kinderen die deelnemen aan kwalitatief hoogwaardige opvang een sterke groei laten zien.

Bron: Ongelijkheid van het jonge kind, CPB, december 2020, Maria Zumbuehl en Rik Dillingh.

ALLE AANBOD VOOR JONGE KINDEREN
OP EEN RIJ, EN DE GATEN VULLEN

Jonge kind coördinatoren verbinden ouders met de voorzieningen in de wijk

Als je kinderen al heel jong stimuleert, is de kans groter dat ze later op school hun kansen kunnen pakken. Jonge kind coördinatoren brengen in kaart welke stimulansen er beschikbaar zijn in een wijk en kijken wat er nog ontbreekt. Samen met partners proberen ze dat gat te vullen.

Ze richten zich op aanstaande ouders en kinderen tot vier jaar. Ja, ook voor de geboorte verdient een kind al aandacht, zegt jonge kind coördinator Yentl Liewwma. "Het is belangrijk dat aanstaande ouders goed worden voorbereid op wat er op hen afkomt tijdens én na de zwangerschap. Alle kinderen verdienen gelijke kansen. Als ze starten met een achterstand in groep 1, is dat soms nog maar moeilijk in te halen. Daarom willen we ouders en kinderen op tijd helpen."

Eind januari 2025 begonnen ze met hun taak: Yentl in Charlois, en haar collega's Coddy da Silva in IJsselmonde en Jemaa Zerhane in Feijenoord. Ze zijn geen hulpverleners, maar 'verbinders'. Samen met partnerorganisaties in de wijk brengen ze voorzieningen en organisaties in kaart. Ze kijken wat er beschikbaar is. En, net zo belangrijk, wat er nog ontbreekt.

De beroepskrachten van die organisaties staan in contact met de ouders. Inmiddels heeft elke wijk een netwerk van organisaties die werken met (ouders van) jonge kinderen. Daar treffen ze elkaar: het CJG, de kinderopvang, peuterconsulenten, het wijkteam, welzijn, de jeugdverpleegkundige, de bibliotheek.

Kansen en knelpunten in kaart brengen

De jonge kind coördinatoren maken dankbaar gebruik van gegevens van de Veldacademie, een gemeentelijk onderzoeksbureau. Coddy: "Op basis daarvan kunnen wij een wijk beter analyseren. Met die cijfers in de hand brengen we samen met sleutelfiguren en beroepskrachten die goed zijn geworteld in de wijk, de kansen en knelpunten in beeld. Via de wijkraad of ouderraad vragen we ook ouders waar zij behoefte aan hebben."

Uit onderzoek blijkt dat ouders het moeilijk hebben als er geldgebrek is, er een partner ontbreekt, ze geen netwerk hebben, als er stress of taalachterstand is. Coddy: "Zeker wanneer er op die terreinen zorgen zijn, is het belangrijk dat ouders niet verdwalen in het systeem en dat de juiste hulp goed op gang komt. En als zij toegang krijgen tot taallessen, opleiding of werk, versterkt dat het hele gezin."

De hoofdthema's waar de jonge kind coördinatoren zich op richten, vloeien voort uit de ontwikkelgebieden van kinderen: taal, motorische vaardigheden, zindelijkheid en sociaal-emotionele ontwikkeling, inclusief hechting. Jemaa: "Basisscholen zeggen dat jonge kinderen steeds minder zelfstandig zijn. Ze zijn later zindelijk en hun motorische ontwikkeling loopt achter. De gemeente, het onderwijs en het CJG ontwikkelen momenteel een leidraad voor ouders, waarin staat wat kinderen moeten kunnen wanneer ze naar groep 1 gaan."

Een mix van taallessen en tips

Taal is de komende tijd in elk geval een belangrijk aandachtsgedebied. Ouders kunnen naar taaltrainingen in hun eigen wijk. Daarbij snijdt het mes aan twee kanten: op een talige manier bespreken de begeleiders met de ouders opvoeddilemma's, manieren om je kind meer te laten bewegen en andere vraagstukken waar ouders tegenaan lopen. Coddy: "We hopen dat er thuis meer gesproken gaat worden, in welke taal dan ook." Yentl: "Voor sommige ouders is het niet vanzelfsprekend om te praten tegen hun baby, zij moeten echt een barrière overwinnen." Het beeldschermgebruik door kinderen zal zeker ook ter sprake komen. Het is goed dat ouders weten dat dit kan leiden tot bijziendheid en een achterstand op sociaal gebied. Coddy: "We willen wel realistisch blijven; we grijpen zelf ook snel naar onze telefoon. Die heeft een belangrijke plek in ons leven. Maar het is goed om daar verstandig mee om te gaan."

Het zou mooi zijn, zeggen de drie, als kinderen ook thuis worden gestimuleerd. "En we werken er samen aan dat de gemeenschappelijke plekken voor kinderen zo veilig en kansrijk mogelijk zijn. Op de peuterspeelzaal en de kinderopvang kunnen ze ook enorm veel leren."

Peuterfestival

De jonge kind coördinatoren organiseren deze zomer samen met partners een peuterfestival in een speeltuin. Ouders en kinderen kunnen daar spelenderwijs kennis maken met voorzieningen, activiteiten en elkaar.

Er is een groep ouders die heel moeilijk is te bereiken. "Veel organisaties dubben over hoe ze contact kunnen leggen met de schrijnende gevallen", zegt Coddy. "Daar gaan we samen over nadenken."

"Uiteindelijk", zegt zij, "hopen we dat elke baby op zuid een netwerkje heeft. Met hulp en steun, maar ook met leuke dingen." Yentl: "We willen dat ouders ook plezier ervaren. Het hoeft niet allemaal zo zwaar te zijn. Soms zijn mensen door alles wat ze hebben meegemaakt een beetje lamgeslagen. Wij hopen hen met alle partners en activiteiten weer een beetje extra energie te geven."

**'Uiteindelijk hopen we
dat elke baby op zuid een
netwerkje heeft.
Met hulp, steun én
leuke dingen'**

5. Expertsessies gratis kinderopvang

In twee expertsessies in juni en augustus 2024 zijn met deelnemers van onder meer gemeente Groningen, regio Zeeuws-Vlaanderen, ministeries SZW en OCW, Sociaal Cultureel Planbureau, universiteiten Leiden en Utrecht, Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang, Rotterdamse kinderopvangaanbieders, Hogeschool Rotterdam, NPRZ en gemeente Rotterdam ervaringen en wetenschappelijke inzichten besproken.

Rode draad is dat gratis kinderopvang kan leiden tot meer arbeidsparticipatie van ouders, alhoewel dat geen vanzelfsprekend effect is, ondersteuning thuis van ouders met kinderen tot 1 jaar effectief kan zijn en dat kwalitatief goede opvang vooral voor kinderen uit kwetsbare gezinnen gunstig voor hun ontwikkeling kan zijn. Het risico van breed aanbieden van gratis kinderopvang is dat het vooral die ouders bereikt die het toch wel kunnen betalen. Om ouders te overtuigen om gebruik te maken van gratis kinderopvang, ook als ze geen betaald werk hebben, is veel inzet en het betrekken van wijknetwerken nodig. Die inzet is bijvoorbeeld gericht op ouders met een bijstandsuitkering. Uit het vergelijkende onderzoek van de Universiteit Utrecht blijkt dat de maatschappelijke baten van kinderopvang en educatieve programma's vooral blijken uit de positieve invloed op de ontwikkeling van kinderen. Dan gaat het vooral om kinderen die komen uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status. De kwaliteit van de kinderopvang is bepalend voor dat effect. Bij kinderen tot 1 jaar is dat effect veel minder duidelijk of zelfs negatief. Daar is hechting aan, in de meeste gevallen de ouder(s), belangrijker. Tussen 1 en 2 jaar is het effect onduidelijk en vanaf 2 jaar meestal positief. Focus zou moeten liggen op vergroten van deelname aan kinderopvang, vergroten van de kwaliteit en stimuleren van een rijkere thuisomgeving. Een ander aspect is dat de diverse indicaties een risico op stigmatisering opleveren, ouders zijn daar gevoelig voor.

Uit onderzoek van het SCP over de motieven van ouders om al dan niet te kiezen voor kinderopvang blijkt dat ouders vaak zelf voor hun kinderen willen zorgen. Ouders vinden kinderopvang voor peuters (2.5-3.5jaar) wél belangrijk, maar als hun kind jonger is minder belangrijk. Een drempel voor gratis kinderopvang is het lage vertrouwen in de overheid vanwege de toeslagenaffaire. Verder blijkt dat de kwaliteit van kinderopvang (waaronder goed gekwalificeerd personeel) heel belangrijk is voor ouders. Hun perceptie hierover is cruciaal voor hun keuze voor kinderopvang. Naast kinderopvang is het ook een optie om ouders in het eerste levensjaar van hun kind langer verlof te geven.

Een onderzoek van de Universiteit Leiden laat zien dat kinderopvang vooral een positief effect heeft op de arbeidsparticipatie van moeders en niet van vaders. Vooral alleenstaande moeders gaan werken of meer uren werken. Een groot effect op deelname van kinderen aan kinderopvang wordt verwacht van het laten vallen van de arbeidseis van ouders. Ook uit dit onderzoek blijkt dat langer verlof voor ouders een positief effect kan hebben op onder meer de hechting tussen ouder en kind.

Ook blijkt dat ouders zo vroeg mogelijk moeten horen wat er van hun kind verwacht wordt als hij of zij op de basisschool start. Een overzicht hiervan of een breed gedeelde standaard is er niet in Nederland. In Groningen zijn goede ervaringen opgedaan met de inzet van een 'brugfunctionaris' die ouders wegwijs maakt en netwerken in de wijken benut. De opbrengsten van de expertsessies zijn gebruikt bij het ontwikkelen van het programma Jonge Kind NPRZ.

ouders leren spelen met hun kind

‘Kijk en luister, praat samen, bied structuur en moedig aan’

Spelen doet kinderen bewegen, praten, fantaseren, leren over zichzelf en de wereld. Spelen is belangrijk voor hun ontwikkeling, maar niet alle ouders weten dat. Gezinsondersteuners leren ouders thuis hoe ze het spel van hun kind kunnen stimuleren. Daarnaast beantwoorden ze opvoedvragen. Het doel? Dat alle vierjarigen goed voorbereid naar de basisschool gaan.

‘Sommige driejarigen kennen alle letters en cijfers al, maar spelen nooit’

In sommige gezinnen wordt niet met kinderen gespeeld, en ook niet echt met hen gepraat. Deze ouders hebben dat in hun eigen opvoeding niet meegekregen. Vaak staat de televisie de hele dag aan, waardoor hun baby of peuter veel prikkels binnenkrijgt maar verder weinig wordt gestimuleerd. Leidt dat tot een trage ontwikkeling, dan wijst het consultatiebureau ouders vaak op de (gratis) hulp van SOL (Samen Ondernemend Leren). Bij tal van gezinnen komt een uur per week een gezinsondersteuner langs.

“Wij spelen met ouder en kind en doen voor hoe je het kind aanmoedigt in z’n fantasie”, vertelt Annaloes Rozemeijer, één van die ondersteuners. “We bouwen echt een band op. Soms is er even een zetje nodig, soms werken we aan meerdere aandachtspunten. We kunnen veel bereiken als de ouders ook willen.” Na afloop van elke sessie krijgt de ouder ‘huiswerk’. Bijvoorbeeld: ga de komende week eens naar de kinderboerderij.

Kijk, praat mee en moedig aan

De programma’s Instapje en Opstapje werken met vijf vuistregels: kijk en luister naar je kind; praat met je kind; bied structuur; volg je kind, moedig aan. Instapje is voor gezinnen met kinderen van 1-2 jaar. Gedurende 26 weken leert de coach gezinsondersteuning ouders thuis hoe zij hun kind op een speelse manier kunnen stimuleren. Het tweejarige gezinsprogramma Opstapje is voor 2 tot 4-jarigen en hun ouders. Spelenderwijs krijgen kinderen de vaardigheden mee die nodig zijn voor groep 1 van de basisschool.

De scholen en peuterspeelzalen dragen zelf de aandachtspunten aan. Annaloes: “Zindelijkheid is belangrijk. Maar scholen melden ook dat kinderen totaal niet zelfstandig zijn. Ze kunnen hun jas en schoenen niet aantrekken; staan te wachten tot iemand komt helpen.”

Peuters op YouTube

Bij gezinnen thuis zien de coaches dat kleine kinderen al filmpjes kijken op YouTube. Geen goed idee, vindt Annaloes. Vanwege de inhoud, maar ook omdat kinderen zo aan allerlei talen worden blootgesteld terwijl hun Nederlands nog gebrekkig is. “De kinderen zijn handiger met spelletjes op de mobiel dan met blokken bouwen.” Spreken moeders nauwelijks Nederlands, dan probeert Annaloes hen naar taal te krijgen, zodat ze straks kunnen communiceren met school. “Als hun Nederlands echt gebrekkig is, hebben we liever dat ze hun kind opvoeden in hun thuistaal. Een kind kan beter

Nederlands leren op basis van een goede moedertaal, dan op basis van slecht Nederlands.” Dankzij de relatie die ze in 26 weken opbouwt, weet ze moeders vaak wel warm maken voor taalles, de bibliotheek, speel-o-theek of fietsles.

Sommige ouders bieden hun peuters vooral kennis aan; zij hebben geen idee dat die juist leren door te spelen. “Ik zie soms dat een kind van drie alle letters en cijfers al kent, maar nooit speelt.” Ook opvoedvragen komen ter sprake. Ouders vinden het moeilijk om hun kind te corrigeren of hebben vragen over slapen, straffen en belonen.

Hoe jonger ze meedoen, hoe beter

Annaloes is blij met de stevige samenwerking met de peuterspeelzalen en het Centrum Jeugd en Gezin, dat het consultatiebureau huisvest. “We willen zoveel mogelijk ouders op deze laagdrempelige manier helpen, liefst wanneer hun kind zo jong mogelijk is. Vaak zijn kinderen al drie wanneer het consultatiebureau hen naar ons verwijst, dat is best laat.” Dat is zeker jammer wanneer er mogelijk iets bijzonders aan de hand is. Een kind belandt dan op de wachtlijst bij het wijkteam, krijgt daarna een onderzoek, moet wachten op de uitslag, en als het tegenzit komt het daarna op een wachtlijst voor verdere zorg. SOL staat dan ook regelmatig tweejarigen te werven op de peuterspeelzaal.

Volgens Annaloes zorgt de toeslagenaffaire ervoor dat veel ouders hun kind niet op de peuterspeelzaal doen; ze zijn bang dat ze later hoge rekeningen toegestuurd zullen krijgen. “Heel jammer. Wij proberen kinderen daar juist heen te krijgen. Je ziet heel duidelijk welke kinderen naar de peuterspeelzaal gaan, die zijn echt verder in hun ontwikkeling.”

Vader: ‘Wij weten nu beter wat wij kunnen doen’

Annaloes Rozemeijer wekelijks samen met het echtpaar Aaden met hun jongste kind, een zoontje van drie. Vader Ahmed: “Annaloes neemt soms dingen mee waar je mee kan spelen en ze laat zien waar je die kan kopen. Ze gaat met ons buiten wandelen en we zijn samen naar de bibliotheek gegaan om ons in te schrijven. Nu lenen we boeken. Mijn vrouw en twee kinderen zijn pas twee jaar in Nederland, maar mijn zoon gaat nu goed spelen en praten. In Somalië zorgen ouders goed voor hun kinderen, maar kinderen spelen alleen met elkaar. Annaloes geeft ons advies en wij weten nu beter wat wij kunnen doen. Dat is voor ons als familie belangrijk.”

6. Doelstellingen en uitgangspunten

Kinderen die in Rotterdam-Zuid geboren worden, krijgen een zo goed mogelijke start zowel thuis als op de kinderopvang, VE en met ander aanbod op het gebied van bijvoorbeeld bewegen, zindelijkheid en taal. We betrekken hierbij de ouders vanuit hun eigen leefwereld en verantwoordelijkheid. We doen dit samen met alle partijen in de wijken.

Doelstellingen:

- › Verminderen van achterstand van kinderen die starten in het basisonderwijs: verbeteren van hun sociaal-emotionele ontwikkeling, motoriek, zindelijkheid en taalvaardigheid.
- › Meer kinderen groeien op in een kansrijkere thuissituatie door het versterken van de (financiële) situatie van ouders (werk, gezondheid, huisvesting, opleiding, verminderen armoede), hun vaardigheden (zoals opvoedvaardigheden, bewegen) en hun omgeving (steun van andere ouders, buurtnetwerk en familie).

Metten effecten:

- › Om meer gegevens te hebben over de achterstanden van kinderen in groep 1 in Rotterdam-Zuid is een 0-meting nodig.
- › Op basis van de 0-meting worden meetbare resultaten geformuleerd, zoals het verminderen van achterstanden waarmee kinderen starten in groep 1 en de deelname van kinderen aan een vorm van opvang en andere activiteiten.
- › Begin 2026 wordt een 1-meting uitgevoerd om de effecten van de programmatische aanpak te meten.
- › Voor de kortere termijn wordt in 2025 de deelname aan uiteenlopende activiteiten door kinderen en ouders gemeten.

Actielijnen:

1. Gratis kinderopvang en lobby naar het Rijk

Door het gratis maken van de kinderopvang kunnen ouders richting betaald werk worden begeleid en/of hen opleiden voor werk in deze sector. Het koppelen van een educatief programma aan gratis kinderopvang komt de ontwikkeling van kinderen ten goede. Daarnaast is een lobby naar het Rijk nodig om gratis kinderopvang tot een algemene voorziening te maken.

2. Beter bereik en benutting van (nieuw) aanbod/voorzieningen door ouders en kinderen

Om meer (potentieel) kwetsbare (a.s.) ouders en kinderen in Rotterdam-Zuid op een juiste manier te ondersteunen, moeten zij eerder en beter worden bereikt met bestaande voorzieningen en/of het aanbod dient te worden aangepast aan de vraag. Het is daarbij belangrijk ouders en kinderen te blijven volgen en vast te houden door deze bepalende levensjaren heen. Onder meer via de reguliere en extra contactmomenten van het CJG en kinderopvang/peuterspeelzalen.

3. Stevige Start

De eerste 1.000 dagen zijn bepalend voor een stevige start van een nieuw kinderleven. Het is dus van belang om al tijdens de zwangerschap te starten. Met een stevigere aanpak -9 maanden wordt bijgedragen aan het doel om meer (potentieel) kwetsbare (a.s.) ouders te bereiken en te ondersteunen zodat de kinderen gezonder, kansrijker en veiliger opgroeien. Hiervoor bestaat al langer het programma Stevige Start. Extra inzet richt zich onder meer op het aanstellen van jonge kind coördinatoren in de wijken die zich richten op (aanstaande) ouders en de informele en professionele netwerken, zoals professionals uit de geboortezorg.

Uitgangspunten programmatische aanpak:

- › Werken aan vertrouwen en veiligheid Door ouders van jonge kinderen met elkaar in contact te brengen, aan te sluiten op initiatieven die er al zijn, zoals Mama's Garden en Daddy's Place en het goede gesprek te voeren met ouders en professionals. En ook door de juiste toon te treffen en taal te gebruiken; iedere ouder wil het beste voor haar of zijn kind.
- › Aansluiten op wat er al gebeurt, zoals succesvolle initiatieven en kansrijke ontwikkelingen in de wijken en elders om dicht bij de leefwereld van kinderen, hun ouders en hun netwerken aan te sluiten. Aandachtspunten zijn hierbij de verschillen per wijk als het gaat om energie, dynamiek, cultuur, netwerk en kracht van samenwerken. Dit betekent ook het bekendmaken van aanbod en uitwisselen van informatie tussen ouders en leren van elkaar en daarbij gebruik te maken van de juiste media en evenementen.
- › Het wijkniveau is het vertrekpunt. Dit betekent maatwerk wijk; bepalen wat de problematiek en de behoefte van de doelgroep is, welke inzet hiervoor nodig is en wie hiervoor nodig is. Per wijk moet er een plan komen met concrete doelen en resultaten en een overzicht van welke partij waar verantwoordelijk voor is.
- › Netwerk versterken. Dit betekent nauwe samenwerking met sleutelpersonen en bestaande initiatieven in de wijk en de contacten tussen iedereen die werkt met jonge kinderen te verstevigen. Daarnaast wordt samengewerkt met gemeentelijke partijen zoals afdeling Onderwijs, Wijkteams, Children's Zone en cluster Werk & Inkomen en CJG, scholen en aanbieders van opvang en VE en preventieve zorg/ondersteuning en geboortezorg.
- › Actief betrekken. Insteek van het programma is het wegnemen van belemmeringen, onder meer door ouders actief op te zoeken en te betrekken en het aanbod laagdrempeliger te maken. Dat kan onder meer door aanbod gratis te maken zonder eigen bijdrage, toeslagen, subsidies of ingewikkelde aanmeldprocedures. Maar ook door ontmoetingsplekken voor ouders en kinderen te maken of bestaande, zoals speeltuinen, beter te benutten.

RUST THUIS, RUIMTE OP SCHOOL:
DE ROL VAN SCHOOLMAATSCHAPPELIJK WERK

Leren lukt beter als knellende problemen zijn opgelost

Soms is er een extra zetje nodig om kinderen een goede start op school te geven. Basisschool De Globe heeft drie schoolmaatschappelijk werkers in huis die daarbij helpen. Zij gaan op huisbezoek zodra een kind is opgegeven voor school en houden al die basisschooljaren een oogje in het zeil.

Wil je kinderen goed op weg helpen op school, dan moet je rekening houden met hun achtergrond. Op basisschool De Globe, middenin de Tarwewijk, zijn de gezinnen van veel leerlingen nog niet lang in Nederland en weten ouders niet goed hoe de Nederlandse samenleving in elkaar steekt. Dat kan thuis leiden tot stress en problemen, en dát kan het leren van kinderen in de weg zitten. Daarom gaan de drie schoolmaatschappelijk werkers (smw'ers) van De Globe bij alle nieuw aangemelde kinderen op huisbezoek. Zo leren ze de gezinnen alvast kennen en kunnen ze zien of er dringende problemen zijn die meteen om een oplossing vragen. Indien nodig komen de smw'ers meermalen langs. Schoolmaatschappelijk werker Samantha Kortzorg: "Een vervolgafpraak maken we soms op school, om de betrokkenheid van ouders bij de school te stimuleren."

Veel talen

Van de Globe-leerlingen spreekt meer dan 90% thuis een andere taal; soms spreken ze zelfs twee andere talen. "We hebben veel Roma-kinderen die Bulgaars en Turks spreken", vertelt Samantha. Onder de verschillende nationaliteiten op de school zitten veel Bulgaren, Polen, Russen, Roemenen en Oekraïners. Lukt het een kind niet om de taal snel op te pikken, dan gaat hij tijdelijk naar de internationale schakelklas van De Globe. Blijkt een kind niet op z'n plaats in het reguliere onderwijs, dan kan hij naar SBO Sonnevank. Die school zit onder hetzelfde dak, dus het kind blijft in z'n vertrouwde omgeving.

Samantha: "We hebben veel lvb-ouders (licht verstandelijk beperkt, red.). Zij vinden het heel moeilijk om hun kinderen te begrenzen. Dat zie je bijvoorbeeld aan wat ze meegeven naar school. De afspraak is dat kinderen boterhammen met gezond beleg en een stukje fruit meekrijgen, maar we zien veel zoetigheid en soms zelfs een pizza." Binnen de school smeren ouders boterhammen voor kinderen die niets bij zich hebben en kinderen krijgen daar ook fruit.

Te weinig bedden

De smw'ers kwamen op huisbezoek bij een gezin dat nog maar pas in Nederland was. Samantha: "We zagen dat er voor de vijf kinderen maar twee bedden beschikbaar waren. Dankzij een fonds konden we snel nieuwe bedden regelen." Ze hebben nog meer voor de ouders kunnen regelen. De moeder, die hele dagen thuis zat met de kleintjes, gaat nu naar Nederlandse les. De peuters gaan naar de peuterschool, en het gezin heeft gratis ov-kaarten voor de kinderen. De vader, die veel uren werkt, had stress omdat de financiën niet op orde waren. Daar hebben de smw'ers nu samen met hem lijn in aangebracht. "We hebben alles bekeken, prioriteiten gesteld en dingen opgelost", vertelt Samantha. "Hij heeft nu rust in z'n hoofd."

Veel gezinnen huren een huis van een huisjesmelker. Er wordt veel verhuisd, en soms staat een gezin ineens op straat. Samantha: "Dan bellen ze ons en zoeken wij uit wat we kunnen doen." Hierbij werken de smw'ers samen met de wijkagent.

Regelmatig verwijzen de smw'ers ouders door naar laagdrempelige hulporganisaties in de buurt zoals Children's Zone of House of Hope. Zo krijgen ouders hulp met moeilijke brieven, het op orde brengen van de financiën of het zoeken naar werk. Elke dinsdagmiddag is er een lid van het wijkteam in de school. Zij kunnen helpen bij vragen over bijvoorbeeld jeugdhulp en opvoeden, financiën en schulden.

Peuterschool

De organisatie Kinderdam runt een peuterschool in De Globe. Samen zorgen zij voor een vloeiende overstap naar groep 1. Zijn er zorgen over de sociaal-emotionele ontwikkeling, beweegt het kind houderig of hapert de taalontwikkeling, dan krijgt het meteen aandacht van de pedagogisch coach van Kinderdam. De peuterschool stimuleert ook de zelfredzaamheid. Kinderen leren om naar de wc te gaan en zelf hun jas en schoenen aan te trekken. Helaas gaan lang niet alle peuters naar de peuteropvang. "Veel ouders hebben geen idee welke mogelijkheden er allemaal zijn", zegt Samantha. "Wij maken tijdens ons huisbezoek dan ook stevig reclame voor de peuterschool en allerlei andere voorzieningen."

De vierjarigen worden goed geobserveerd: wat is het ontwikkelingsniveau? Hoe zit het met de taal? Voelt het kind zich al thuis, maakt het contact met klasgenootjes? Loopt 't niet helemaal naar wens, dan zijn er verschillende cursussen beschikbaar die het zelfvertrouwen en de weerbaarheid versterken. Deze worden aangeboden door organisaties als Avant Sanare en Indigo. Voorbeelden zijn 'Piep zei de muis' voor kinderen die het moeilijk hebben thuis door bijvoorbeeld ziekte of een scheiding; een cursus over vrienden maken, 'Leer te durven' en 'Je bibbers de baas'. Voor ouders is er een opvoedcursus beschikbaar. "We doen het samen. Op een school als deze moet je echt netwerken", zegt Samantha. "Als het nodig is, gaan we binnen de kaders buiten ons boekje. Zo kunnen we gezinnen en kinderen echt verder helpen."

'We doen het samen. Op een school als deze moet je echt netwerken'

7. Uitwerking actielijnen

Drie actielijnen:

1. **Gratis kinderopvang**
2. **Meer bereik en extra aanbod, doorgaande lijn en klaar voor groep 1-leidraad**
3. **Stevige start**

Overkoepelend komen er per wijk uitvoeringsplannen waarbij ouders en netwerken in de wijk worden betrokken. Jonge kind-coördinatoren vervullen hierbij een spilfunctie. Dit hoofdstuk beschrijft de voorgenomen activiteiten in het licht van de in hoofdstuk 6 genoemde doelstellingen.

Jonge kind coördinatoren

Om per wijk een plan te maken en om meer kinderen en ouders te bereiken met het aanbod en deelname te vergroten, gaan jonge kind-coördinatoren in de wijken aan de slag. Zij gaan zorgen voor interdisciplinaire (netwerk) teams in de wijken en gaan de informele netwerken in de wijken benutten om ouders te bereiken en te ondersteunen. Daarnaast maken ze per wijk een plan en sturen ze op de uitvoering. Er is voor een periode van minimaal 2 jaar 3 fte beschikbaar voor de inzet van de jonge kind coördinatoren in de wijken in Charlois, Feijenoord en IJsselmonde.

Taken jonge kind coördinatoren op hoofdlijnen:

- › Een integrale wijkgerichte manier van werken organiseren voor de drie actielijnen waarop alle relevante partners zijn aangehaakt, elkaar weten te vinden en in ouders wijzen op dit aanbod voor henzelf en hun kinderen.
- › Opstellen van een wijk-uitvoeringsplan:
  - › Maken van een startfoto (zie ook actielijn 3 Stevige Start) van de specifieke voorzieningen en (informele) netwerken binnen de wijken;
  - › Op basis van de startfoto wijkplannen maken en samen met partijen in de wijk zorgen voor uitvoering.
  - › Op basis van de wijkplannen aanbod aanpassen of extra inzetten.
- › Coördineren, monitoren, aanjagen en toezien dat de activiteiten uit de wijkplannen worden uitgevoerd. Aanspreekpunt bij knelpunten in de uitvoering.
- › Uitgaan van het perspectief en de behoefte van ouders. Meedenken over en organiseren van inzet van ervaringskennis vanuit de doelgroep. Hen betrekken bij de opzet en uitvoering van de wijkplannen 'jonge kind'.

Actielijn 1

Gratis Kinderopvang

Doelstelling - Meer toegankelijk maken van kinderopvang, door dit als gratis voorziening aan te bieden en sterke vereenvoudiging van regels en (financiële) regelingen waardoor voor meer ouders een drempel wordt weggenomen. Daarnaast een lobby voeren richting het Rijk om kinderopvang tot een basisvoorziening te maken.

Kinderopvang helpt kinderen in hun ontwikkeling en bereidt hen voor op een goede start op de basisschool. Daarnaast kan kinderopvang ruimte bieden aan ouders om aan het werk te gaan, meer te gaan werken of een opleiding te volgen. Een belangrijk element van gratis kinderopvang is dat de administratieve lasten en risico's worden verminderd, zo niet weggenomen. Specifiek voor Rotterdam-Zuid, met veel wijken met een lage ses, is het belang van bereikbare en gratis kinderopvang groot; het biedt ouders de mogelijkheid om hun inkomen te vergroten door (meer) te gaan werken. Overigens heeft het kabinet aangegeven de plannen voor goedkopere kinderopvang voor werkende ouders door te willen zetten en deze uit te werken voor 2027.

Pilot gratis kinderopvang

Starten met een pilot gratis kinderopvang in een aantal wijken. Hierbij werken kinderopvangorganisaties, CJG, gemeente, schoolbesturen primair onderwijs en andere partijen samen. Op basis van de uitkomsten van de pilot realiseren van gratis kinderopvang in andere wijken.

Elementen van de pilot:

- › Werving en toeleiding: hoe en in welke wijken bereiken we ouders met een aanbod voor gratis kinderopvang? Over welke doelgroep ouders gaat het, werkend en niet-werkend? Hoe ondersteunen we ouders en verminderen we stress bij hen, bijvoorbeeld via schoolmaatschappelijk werk?
- › Aanwezige en benodigd aanbod per wijk: zowel in uren per week als in voldoende beschikbaarheid van en fysieke locaties ten opzichte van de ambitie.
- › Beschikbaarheid en opleiden personeel (Bijvoorbeeld ouders met een uitkering, jongeren via het Jongerenloket en niet werkende ouders, al dan niet met een BBL-traject.)
- › Vergoeding; hoe gratis maken voor ouders waarbij het ook belangrijk is dat de administratieve lasten en de financiële risico's voor ouders sterk worden verminderd?
- › Lobby richting Rijk voor gratis kinderopvang als basisvoorziening. De lobby naar het rijk zou voor alle wijken in Rotterdam-Zuid tegelijk moeten gebeuren, gebaseerd op geambieerde of volledige deelname, niet op werkelijke deelname, omdat in het begin de deelname laag zal zijn.

Actielijn 2

Meer bereik, extra aanbod, klaar voor groep 1-leidraad en doorgaande lijn

Meer bereik

Naast een grotere deelname aan VE willen we kinderen en ouders ook meer laten deelnemen aan ander relevant aanbod. Ouders en hun kinderen weten nog onvoldoende de weg te vinden naar het aanbod. We maken (nog) meer gebruik van de rol van het CJG en vindplaatsen zoals de basisscholen, geboortezorg, huisartsen, huizen van de wijk en speeltuinen.

De ambitie is om het aantal contactmomenten bij het CJG uit te breiden. Het CJG heeft bij de verschillende contactmomenten die zij organiseren voor ouders en kinderen een groot bereik (97 % bij 14 maanden en 94% bij 2,5 jaar). Zie hieronder een overzicht van het aantal contactmomenten. Hieruit blijkt dat tussen 2,5 en 4 jaar het aantal contactmomenten beperkt is. Hierdoor is er geen zicht op achterstanden of een zorgbehoefte bij deze kinderen en is er geen aanvullend moment waarop ouders wordt verteld over het belang van VE.

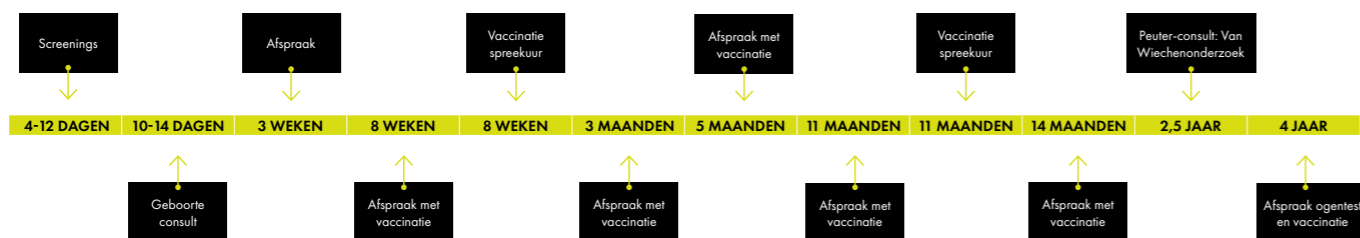
Met CJG wordt afgesproken dat zij extra inzet gaan doen:

- › In Rotterdam-Zuid extra contactmomenten op maat tussen ouder/kind – CJG organiseren, afhankelijk van behoefte en noodzaak.
- › In de wijken in Feijenoord is project Beter Bereik doelgroep peuters gestart in samenwerking met CJG; dit wordt verbreed naar de wijken in Charlois en IJsselmonde.
- › Daarnaast verkennen we met CJG hoe PBS (Positive behavior support) in de wijk en thuis verder versterkt kan worden.

Een andere maatregel om het bereik te vergroten is het intensiveren van de voorlichting naar ouders over het aanbod voor hun kinderen en henzelf. Dat gaan we doen door:

- › Een communicatiestrategie inzetten richting ouders, vanuit inzichten uit sociaal marketing-onderzoek. We vragen ouders hierbij wat zij belangrijk vinden om te horen en te weten, en de manier waarop dit wordt gecommuniceerd. We zetten in op een cultuursensitieve benadering. Vertrouwen opbouwen en versterken is belangrijk door goed te luisteren en uit te gaan van de eigen kracht van ouders. Ook eventuele belemmeringen voor deelname, van financiële of administratieve aard, brengen we in kaart. Met sleutelpersonen en ouders zelf als ambassadeurs zoeken we naar nieuwe vindplaatsen om de nog niet zichtbare ouders en kinderen meer in beeld te krijgen.

Contactmomenten ouder en kind met CJG

- › De informatie die door professionals in de wijken wordt gegeven, dient eenduidig en correct te zijn. Zij krijgen actuele informatie over de diverse regelingen die ze met ouders kunnen delen. Dit geldt onder meer voor de gezinsondersteuners, werkcoaches van W&I, coaches van Jongerenloket, wijkteams, voorlichters arbeidsmigranten uit de EU en Oekraïne, pilot bestaanszekerheid Bloemhof en de wijknetwerkers vanuit de gebiedsorganisaties.

Extra en nieuw aanbod

Naast het vergroten van de deelname aan bestaand aanbod van ouders en kinderen is er extra of nieuw aanbod nodig, naast de hierboven genoemde extra inzet van het CJG. Het gaat hierbij onder meer om ondersteuning van ouders en kinderen thuis en op andere locaties eventueel samen met andere ouders en kinderen. Het aanbod wat hieronder genoemd wordt is vooruitlopend op de wijkplannen, mogelijk wordt op basis daarvan nog nieuw of extra aanbod ontwikkeld.

Aanbod is gericht op het verminderen van de achterstanden (bewegen/motoriek, opvoedvaardigheden, taalvaardigheid, zindelijkheid en sociaal emotionele ontwikkeling). Voorbeelden van aanbod:

- › Beweeglessen op de voorschool. Sportbedrijf Rotterdam geeft bewegingsonderwijs op VE en trainen de medewerkers.
- › Zindelijkheidstrainingen en voorlichting. Deze training richt zich op medewerkers kinderopvang én ouders en kinderen.
- › Aanbod Thuis in taal. Dit is een aanpak die inzet op taalontwikkeling van jonge kinderen op basisscholen en peuterspeelzalen in samenwerking met ouders.
- › Extra taallessen voor ouders met jonge kinderen. Deze gaan over de thema's: werk, geld, gezondheid en ontwikkeling.
- › Extra samenspeelgroepen voor kinderen van 0-2,5 jaar; een laagdrempelige voorziening in de wijk (veelal op een locatie waar ook een voorschool is) waar ouders andere ouders ontmoeten, opvoedvragen kunnen stellen en samen met hun kinderen spelen onder begeleiding van professionals.
- › Extra inzet opvoedondersteuning. Een coach gezinsondersteuning van welzijnsorganisatie SOL helpt ouders bij de ontwikkeling van hun kind. De nadruk ligt hierbij op samen spelen van ouder en kind. De coach komt gedurende 26 weken 1 keer per week bij de ouder(s) en het kind thuis.
- › Inzet in kinderopvang van muziek, muziek op de voorschool van o.a. SKVR.
- › Aanvangsklassen op basisscholen. Vanuit het stedelijke Onderwijsbeleid zijn in Rotterdam-Zuid twee aanvangsklassen gestart. Dat is een aparte klas met een eigen lokaal voor maximaal 12 kinderen en is bedoeld voor kinderen die meer tijd nodig hebben om schoolrijp te worden. Er komen twee extra aanvangsklassen bij.
- › Inzet/samenwerking PPO. Insteek is om primair passend onderwijs eerder in te gaan zetten bij zorgen om jonge kinderen.

Klaar voor groep 1 leidraad

De insteek van deze leidraad is welke vaardigheden kinderen zouden moeten hebben die starten in groep 1. Bijvoorbeeld als het gaat om zindelijkheid, stil kunnen zitten voor een bepaalde tijd en andere motorische vaardigheden, luisteren etc. Een deel van deze vaardigheden worden tot en met 4 jaar getest door het CJG. Het helpt achterstanden op te sporen en te bepalen welke extra ondersteuning voor kinderen nodig is, maar kunnen ook een leidraad voor ouders zijn wat een kind zou moeten kunnen op een bepaalde leeftijd.

Op dit moment is er geen gezamenlijk gedragen overzicht van wat een kind zou moeten kunnen op de dag dat hij of zij start in groep 1 van de basisschool. Een gemeenschappelijk ontwikkeld beeld daarvan bij betrokken partijen en ouders is een goed vertrekpunt om de ontwikkeling van jonge kinderen te ondersteunen.

Met een kwalitatief onderzoek onder leerkrachten van groep 1, pedagogisch medewerkers opvang en ouders, aangevuld met kennis van andere partijen zoals CJG en wetenschappelijke inzichten, kan de inhoud van een 'klaar voor groep 1' leidraad ontwikkeld worden. De uitkomsten moeten ook gebruikt worden voor het ontwikkelen van communicatiemiddelen gericht op onder meer ouders.

Afstemming gebeurt in de werkgroep Kwaliteit van de sectorkamer het Jonge kind waar zowel VE als schoolbesturen in vertegenwoordigd zijn en die door de gemeente georganiseerd wordt.

Doorgaande lijn ontwikkelen, kwaliteitsverbetering en gezamenlijk leerlandschap

Het verder versterken van de doorgaande lijn in -9 maanden tot 4 jaar is belangrijk om kinderen en ouders een doorlopend, passend en effectief aanbod van hulp en ondersteuning te bieden tijdens de diverse overgangsfasen voor ouders en kinderen van deze leeftijdscategorie. Onder een doorgaande lijn verstaan we dat (aanstaande) ouders en kinderen vanaf de zwangerschap totdat het kind naar het primair onderwijs gaat, in beeld zijn van zorgverleners of andere professionals die op enig moment in die periode in contact zijn met die ouders én dat wanneer (aanstaande) ouders in contact komen met nieuwe zorgverleners of professionals er een goede overdracht plaatsvindt.

Deskundigheidsbevordering en kwaliteitsverbetering worden opgepakt in een gezamenlijk leerlandschap. We maken onder meer gebruik van de leerpunten die nu worden opgedaan bij de leertafels van het CJG in Charlois in het kader van Stevige start (samenwerking geboortezorg, CJG en sociaal domein).

Extra ondersteuning pedagogisch medewerkers VE. In de VE-groepen zitten steeds vaker kinderen die extra zorg nodig hebben. In veel gevallen kan deze extra zorg al in de groep worden geboden en kan zwaardere zorg worden voorkomen. Door ondersteuning in de VE door gedragsdeskundigen worden pedagogisch medewerkers ondersteund. Het resultaat hiervan is minder kinderen die worden doorverwezen naar zwaardere hulp en minder kinderen die met een zorgvraag starten in de basisschool. Ook kijken we naar wat nog extra versterkt kan worden om vroegtijdig en preventief te kunnen handelen, zoals het maatschappelijk werk in de opvang en de peutersgroepen.

Gezamenlijke visie, het verhaal van Zuid

De komende jaren gaan verschillende partijen samenwerken aan een gezamenlijk doel: kinderen beter toerusten voor hun start in groep 1 en hun ouders daarbij ondersteunen. Dit betekent dat iedereen vanuit een gezamenlijke visie en inhoud zoals beschreven in dit plan, moet werken. Wat is de bedoeling, van wie wordt wat verwacht en hoe ziet de samenwerking eruit? Vanuit de drie actielijnen moet er een gezamenlijk verhaal ontwikkeld worden, hoe zetten we ons gezamenlijk in voor het jonge kind en hoe gaan we dit samen uitvoeren, oa door lerende netwerken Om de samenwerking te bekrachtigen onderzoeken we of het mogelijk is een gezamenlijke intentieverklaring op te stellen en te laten ondertekenen.

Actielijn 3 Stevige Start wijkgericht

Slechte sociale omstandigheden tijdens de zwangerschap hebben een levenslange invloed op de fysieke, cognitieve en sociaal-emotionele gezondheid van kinderen. Verschillende maatschappelijke problemen komen bij hun ouders samen: schulden, een laag of onzeker inkomen, huisvestingsproblemen of GGZ- problematiek, met grote gevolgen voor het kind. Daarom bestaat sinds 2018 de coalitie Stevige Start in Rotterdam. Hierin werken Verloskundige Samenwerkingsverbanden, kraamzorg, Centrum voor Jeugd en Gezin Rijnmond (CJG), Erasmus-MC en gemeente samen aan de ambitie om alle kinderen die in Rotterdam worden geboren een gezonde start te bieden.

De doelgroep van het programma bestaat uit alle aanstaande ouders en ouders met kinderen van 0-4 jaar. De focus ligt op de eerste 1.000 dagen, maar ook de aansluiting op de leeftijdscategorie daarvoor, de preconceptionele fase, is van belang en de fase daarna, vanwege onder meer de hechting en ontwikkeling in de fase vóór de basisschool.

De werkagenda Stevige Start 2024-2026 heeft de volgende hoofdresultaten en actielijnen:

- › Het aantal aanmeldingen bij het aanmeldpunt Moeders van Rotterdam is in 2026 toegenomen met 10% t.o.v. 2022. Deze toename komt met name vanuit verloskundige praktijken, ziekenhuizen en zelfaanmelders;
- › Het bereik van interventies voor ondersteuning en hulp van (potentieel) kwetsbare (aanstaande) ouders gericht op opvoedvaardigheden, gehechtheid, sociale steun en preventie van kindermishandeling/huiselijk geweld is in 2026 met 5% gestegen t.o.v. 2022.

De actielijnen:

- › Vroegsignalering en toeleiding
- › Effectieve ondersteuning en hulp
- › Samenwerken professionals
- › Ouder centraal
- › Monitoring en evaluatie

Stevige start gebieds- en wijkgericht

Een belangrijk onderdeel van de werkagenda is de gebiedsgerichte aanpak, die we uitvoeren in Charlois. Deze is gericht op verdere invoering van de stedelijke afspraken die in de afgelopen jaren zijn gemaakt over signalering en toeleiding van (aanstaande) ouders in een kwetsbare situatie en het verbeteren van de samenwerking met en rond de doelgroep. De verwachting is dat hierdoor het bereik van de ondersteuning en hulp vanuit het sociaal domein in de wijken van Charlois gaat stijgen en zo meer (aanstaande) ouders in kwetsbare omstandigheden ondersteund worden bij ouderschap en opvoeding. De aanpak dient te worden vergroot en uitgebreid naar andere wijken in Rotterdam-Zuid.

Activiteiten onder meer:

- › Uitbreiden van de samenwerking in Charlois met huisartsen, welzijnsinstellingen, kinderopvang en ggz-instellingen.
- › Organiseren van een brede lerende aanpak.
- › Organiseren van structurele mogelijkheden voor sociale steun en opvoedsteun.
- › Verbeteren van het bereik van het aanbod van (geboorte)zorg, ondersteuning, hulp en sociale steun.
- › Het optimaal benutten van ervaringskennis voor de aanpassing van interventies opdat deze nog beter aansluiten bij de doelgroep.

Werkwijze

Door de Jonge kind coördinatoren worden startfoto's per wijk opgesteld. Deze startfoto wordt vervolgens op verschillende plekken en met verschillende groepen in de wijken besproken. De Jonge Kind Coördinator maakt op basis van deze opbrengsten een uitvoeringsplan.

→ Onderdelen van de startfoto zijn

- › Relevante informatie over demografie en sociaaleconomische status van de bewoners en specifiek van de doelgroep aanstaande ouders en ouders met kinderen van 0-4 jaar.
- › Een beeld van het voorkomen van risico- en beschermende factoren bij deze doelgroep.
- › Een overzicht van voorzieningen en interventies voor de doelgroep en van de wijkaanpakken en het bereik daarvan.
- › Een overzicht van sleutelpersonen en (informele) netwerken.

Enkele voorbeelden van de inzet Stevige Start in Charlois:

› Doorgaande lijn

Als onderdeel van de doorgaande lijn -9 maanden tot 4 jaar zetten we specifiek in op afstemming met de geboortezorg. In het kader van het programma is het signaleringsinstrument voor verloskundig zorgverleners recent verbeterd. Op basis van dit instrument kan een geboortezorgprofessional ouders zo nodig toeleiden naar het aanmeldpunt Moeders van Rotterdam. Het aanmeldpunt organiseert vervolgens passende hulp en ondersteuning, zoals Moeders van Rotterdam, Voorzorg, Stevig Ouderschap en Home-Start voor zwangeren. Ook wanneer het kindje geboren is, vindt regelmatig signalering van mogelijke risicofactoren plaats, o.a. door het CJG.

› Leertafels Charlois en Feijenoord

Binnen deze door het CJG georganiseerde leertafels leren verloskundig zorgverleners en professionals uit het sociaal domein van elkaar hoe hun onderlinge samenwerking en daarmee de zorg voor (aanstaande) ouders verder kan verbeteren. Zo bevorderen we dat professionals elkaar kennen en steeds beter samenwerken en er onderling meer eenheid van taal en werkwijze ontstaat.

› Samenwerken rond zwangeren

Vanuit Stevige Start zijn er stedelijke afspraken gemaakt tussen professionals geboortezorg, CJG en sociaal domein over hoe zij met elkaar samenwerken rond het gezin, bijvoorbeeld over hoe er overdracht en informatie-uitwisseling plaatsvindt. Deze afspraken zijn vastgelegd in een factsheet. Vanaf najaar 2024 wordt deze factsheet ingezet bij de leertafels CJG in Charlois en Feijenoord. Het gebruik en de bruikbaarheid ervan evalueren we.

› Groepsgerichte verloskundige zorg

Een belangrijk onderdeel van het aanbod voor zwangere vrouwen is Centering Zwangerschap. Dit is groepsgerichte verloskundige zorg waarmee onder andere binnen twee verloskundigenpraktijken in Charlois al ervaring is opgedaan. Deze vorm van zorg heeft voordelen boven de reguliere zorg van verloskundig zorgverleners: er zijn gezondheidsvoordelen, het sociale netwerk van de deelnemers wordt uitgebreid en zowel zorgverleners als deelnemers zijn zeer tevreden. Het streven is om op termijn iedere zwangere op Zuid die dat wil deze vorm van groepsgerichte zorg aan te kunnen bieden.

8. Monitoring

De uitvoering van deze programmatische aanpak moet bijdragen aan de doelstellingen:

- › Verminderen van achterstand van kinderen die starten in het basisonderwijs: verbeteren van hun sociaal-emotionele ontwikkeling, motoriek, zindelijkheid en taalvaardigheid.
- › Meer kinderen groeien op in een kansrijkere thuissituatie door het versterken van de (financiële) situatie van ouders (werk, gezondheid, huisvesting, opleiding, verminderen armoede), hun vaardigheden (zoals opvoedvaardigheden, bewegen) en hun omgeving (steun van andere ouders, buurtnetwerk en familie).
- › Uiteindelijk gaat het om het volgende te verwachten effect:

→ Verminderd

Verminderd de achterstand van kinderen die op de leeftijd van 4 jaar op school komen, als het gaat om sociaal-emotionele ontwikkeling, motoriek, taalvaardigheid en zindelijkheid?

De uitvoering van deze programmatische aanpak gebeurt op drie niveaus:

- › **Kwantitatief:** Uitvoering van de actielijnen, onder meer als het gaat om bereik; aantal ouders en kinderen dat deelneemt aan diverse activiteiten, (gratis)kinderopvang/voorschoolse educatie etc.
- › **Kwalitatief:** Hoe ziet de kwaliteit van het aanbod eruit, wat zijn mogelijke interventies om die kwaliteit verder te ontwikkelen en moet er nieuw aanbod ontwikkeld worden?
- › **Individueel:** Hoe ontwikkelen kinderen tot 4 jaar zich op individueel niveau? Is er een positief effect meetbaar, mede als effect van de aanpak?

Wat is er al?

Er is een aantal bestaande monitoringsinstrumenten die iets zeggen over de effecten van de uitvoering van de programmatische aanpak:

- › VE monitor van de gemeente. Verschijnt jaarlijks en meet de deelname aan VE van twee- en driejarige peuters, onder meer als het gaat om kinderen met een 'extra spelen en leren' indicatie.
- › Voortgangsrapportages van NPRZ.
- › Meetinstrument CJG, het zogenaamde Van Wiechenonderzoek die de ontwikkeling van jonge kinderen in beeld brengt.

Wat moet er aanvullend ontwikkeld worden?

- › In de aanpak staat dat er per wijk startfoto's gemaakt worden die bestaand aanbod, formeel en informeel, in kaart brengt en ook iets zegt over deelname in aanbod per wijk. Op basis daarvan worden wijkplannen gemaakt.
- › Uitvoering van actielijn 2, onder meer bereik van bestaand (en nieuw) aanbod. In beeld komt hoeveel kinderen (en ouders) deelnemen aan activiteiten en of er eventueel extra inzet nodig is om het bereik te vergroten.
- › Voortgangsrapportage per half jaar. Rapportage die de voortgang van de programmatische aanpak beschrijft en met name bedoeld is voor de stuurgroep. Op basis daarvan wordt onder meer bepaald waar knelpunten zitten en extra inzet nodig is.
- › D-score. Een nog te ontwikkelen meetinstrument, de D-score van kinderen (een samenstel van ontwikkelingscores van kinderen) als proef gebruiken voor monitoring op populatieniveau van ontwikkelingsachterstanden bij jonge kinderen. Dit dient te gebeuren in samenwerking met onder meer Erasmus MC en het CJG.

Bijlage

Overzicht samenwerkingspartners

Kinderopvang

Branchevereniging Kinderopvang, Bloos Kinderopvang, gro up, De Groene Tuin, Groot Rotterdam, Kiddoozz, Kinderopvang Werkt!, Mundo, Partou, SKPR

Onderwijs

EduMare, Kind en Onderwijs Rotterdam, LEV Scholengroep West Nederland (LEV-WN), PCBO, BOOR, RVKO, SIPOR, Stichting Groos, Stichting Hindoe Onderwijs, Stichting Interconfessioneel Onderwijs, Stichting Opwijs, Stichting RSV, Stichting samenwerkende vrijescholen Zuid Holland, Vereniging Montessorischool Kralingen, Ver. Van Oldenbarneveltschool Rotterdam, Vereniging De Rotterdamse Montessorischool, Vivere Democratisch Onderwijs, V.V.O.G.G.

Welzijn

Humanitas, SOL, WMO-Radar

Landelijke overheid

Ministerie SZW, Ministerie OCW, Sociaal Cultureel Planbureau

Overig

CJG, Erasmus Medisch Centrum, Kinderombudsman Rotterdam-Rijnmond, Hogeschool Rotterdam, Jeugdtheater Hofplein, Landelijk Expertisecentrum Jonge Kind, Universiteit Leiden, Universiteit Utrecht, NL Training, PPO Rotterdam, Plasklas/ReTHNK BV, Single Super Mom, SKVR, Sportbedrijf Rotterdam, St. Peuter & Co, Van Veldhuizen Stichting, Stichting Verre Bergen – EPOS en OIKO.

